

Nýsköpunarsjóður námsmanna

RORUM ehf
Háskóli Íslands

Staða og hlutverk skólasamfélags við gerð samfélagsáætlana í brothættum byggðum

Nemandi: Óskar Kristjánsson

Leiðbeinandi: Anna Guðrún Edvardsdóttir

Efnisyfirlit

Myndir	3
Töflur	3
1. Inngangur	4
2. Skaftárhreppur	7
2.1. Íbúáþróun	8
2.2. Skólasamfélagið	9
2.3. Skaftárhreppur til framtíðar	11
Öflugir innviðir	11
Skapandi atvinnulíf	12
Heillandi umhverfi	12
3. Þingeyri	12
3.1. Íbúáþróun	13
3.2. Skólasamfélagið	14
3.3. Öll vötn til Dýrafjarðar	16
Fjölskylduvænt samfélag	16
Skapandi Samfélag	16
Umhverfisvæn útivistarparadís	17
Framúrskarandi útvörður Ísafjarðarbæjar	17
4. Aðferðarfræði	18
4.1 Gögn til greiningar	18
5. Greining orðræðu	19
5.1. Sjálfbærni og seigla samfélaga	20
5.2. Íbúalýðræði	21
5.3. Sérstaða og styrkleikar samfélaga	22
5.4. Lýðfræðilegir þættir	23
6. Umræður	24
7. Lokaorð	27
8. Heimildaskrá	29

Myndir

Mynd 1. Skaftárhreppur.....	8
Mynd 2. Þingeyri	13

Töflur

Tafla 1. Íbúáþróun í Skaftárhreppi 2000-2009.....	8
Tafla 2. Íbúáþróun erlendra ríkisborgara í Skaftárhreppi 2009-2020.	9
Tafla 3. Nemendur í leikskóla í desember 1998-2018.	10
Tafla 4. Nemendur í Kirkjubæjarskóla 2001-2019.	10
Tafla 5. Mannfjöldi eftir þéttbýlisstöðum, byggðakjarna, kyni og aldri 1997-2020.....	14
Tafla 6. Nemendur í leikskóla á Þingeyri í desember 1998-2018.....	14
Tafla 7. Grunnskólanemendur eftir bekkjum og skóla 2001-2019.	15
Tafla 8. Gögn sem greind voru.	19
Tafla 9. Greind þemu.	20

1. Inngangur

Á Íslandi setja stjórnvöld á hverjum tíma stefnumótandi áætlun er varðar byggðapróun í landinu (Alþingi, 1999, 2002, 2011, 2014, 2018). Sú áætlun gildir fyrir landið allt og því eru þau meginmarkmið sem þar er að finna þau sömu fyrir alla. Í kjölfarið vinnur svo hver landshluti, sem nær yfir starfssvæði landshlutasamtaka sveitarfélaga, svokallaðar sóknaráætlanir sem eru nánari útfærslur á þeim meginmarkmiðum sem birtast í byggðáætlunum, landsskipulagsstefnu, skipulagsáætlunum, menningarstefnu og annarri opinberri stefnumótun. Einnig byggja sóknaráætlanir á sérstöðu hvers svæðis (Samgöngu- og sveitastjórnarráðuneytið, 2019). Innan stjórnsýslunnar er því litið á landshlutana sem grunneiningu þar sem framkvæmd byggða- og sóknaráætlana skuli fara fram, stýrt af embættismönnum á landshluta- og/eða stjórnvaldsstigi, því þannig er auðveldara að stýra verkefninu (Anna Guðrún Edvardsdóttir, 2016).

Svo virðist sem að breyting sé að eiga sér stað í orðræðu og nálgun er varðar byggðáætlanir því í Byggðáætlun 2014-2017 var að finna aðgerð sem sneri að byggðalögum sem standa höllum fæti og fékk nafnið „Brothættar byggðir“. Meginmarkmið verkefnisins var að „stöðva viðvarandi fólksfækkun í smærri byggðakjörnum og í sveitum landsins“ (Byggðastofnun, 2017, bls. 7). Um er að ræða sértæka aðgerð sem byggir á sérstöðu hvers samfélags og á virkri þátttöku íbúa og víðtæku samstarfi stoðstofnana. Með þessari nálgun eru hin brothættu samfélög orðin að þeirri grunneiningu sem unnið er út frá og þær áætlanir sem eru mótaðar eru sérsniðnar að hverju og einu samfélagi (Anna Guðrún Edvardsdóttir, 2016; Byggðastofnun, 2017). Nú þegar hafa nokkur samfélög lokið þátttöku í þessu verkefni, s.s. Raufarhöfn og Skaftárhreppur og önnur verið tekin inn, s.s. Árneshreppur og Þingeyri (Byggðastofnun, 2019).

Meginmarkmið byggðáætlana stjórnvalda er og hefur verið um langa hríð að skapa sjálfbær samfélög (Alþingi, 1999, 2002, 2011, 2014, 2018). Það markmið er einnig að finna í verkefninu Brothættar byggðir en þar er einnig lögð rík áhersla sem á að auka seiglu samfélaganna gegn hnignun og að virkja frumkvæði og samtakamátt íbúa (Byggðastofnun, 2017). Í doktorsritgerð Önnu Guðrúnar Edvardsdóttur frá árinu 2016 eru settar fram þrjár tillögur sem eru til þess fallnar að skapa sjálfbær samfélög sem sýna seiglu. Ein þessara tillagna lýtur að gerð samfélagsáætlana fyrir öll samfélög, hvort sem þau eru brothætt eða ekki, og þess vegna er mikilvægt að hvert og eitt samfélag sé viðurkennt sem grunneining innan stjórnsýslunnar svo hægt sé að skapa sjálfbær

samfélög sem sýna seiglu (Anna Guðrún Edvardsdóttir, 2016). Gera ætti öllum samfélögum kleift að vinna sínar samfélagsáætlanir þar sem hugmyndafræði og nálgun verkefnisins „Brothættar byggðir“ er lögð til grundvallar þar sem áhrif íbúa er meiri en hingað til hefur verið venjan við gerð byggðaaætla.

Til þess að vel takist til við útfærslu og framkvæmd slíkra samfélagsáætla er mikilvægt að styrkja íbúa til að vera virkir gerendur í samfélaginu. Það er gert með því að nota staðarnálgun sem leggur áherslu á staðarvitund og skilning, byggir í senn á vísindalegri þekkingu og staðarþekkingu, skapar rými fyrir ígrundun og mat, og býr þannig til tækifæri fyrir íbúa til að vera virkir þátttakendur í mótun eigin samfélags. Slíkt er mikilvægt fyrir vellíðan íbúa (Hogan et al., 2014). Nálgun sem þessi gefur tækifæri til að kanna hvernig konur og karlar vinna með og skilgreina sitt rými í samfélaginu (Leibert, 2016).

Á Íslandi hafa flestar rannsóknir á byggðapróun beint sjónum sínum á svæðisbundnum áhrifum háskóla. Ástæðan fyrir þessari rannsóknáherslu er tilkomin vegna ýmissa rannsókna sem sýna að það er ungt fólk og konur sem flytja frekar frá dreifðum byggðum í þéttbýli, sérstaklega til að sækja sér háskólamenntun, þó svo að boðið sé upp á ýmsar námsleiðir í fjarnámi á háskólastigi. Þar eru ungar konur í miklum meirihluta (Anna Guðrún Edvardsdóttir, 2013; 2016; Berck, Tano og Westerlund, 2016; Bjarnason og Thorlindsson, 2006; Leibert, 2016). Litið er á fjarnámið sem tæki til að sporna við fólksflóttu frá dreifbýlinu og þeirra hagrænu áhrifa sem háskólar hafa á umhverfi sitt (Þóroddur Bjarnason o.fl., 2016). Í samræmi við þetta hafa íslensk stjórnvöld litið svo á að svæðisbundnir háskólar, háskólasetur eða rannsóknastofnanir í dreifðum byggðum gætu stuðlað að fjölgun íbúa í dreifbýli og skapað störf fyrir háskólamenntað fólk (Byggðastofnun, 1999; Hills & Lingard, 2003; Mennta- og menningarmálaráðuneyti, 2010).

Rannsóknir á því hvort og þá hvers konar áhrif nemendur á leik-, grunn-, framhaldsskólastigi hafa á mótun þess samfélags sem þeir búa í eru af skorum skammti hér á landi. Þó hafa fræðimenn s.s. Auður Pálsdóttir, Allyson Maconald og Ingólfur Ásgeir Jóhannesson (2009), Allyson Macdonald, Auður Pálsdóttir, Ingólfur Ásgeir Jóhannesson, Kristín Norðdahl og Stefán Bergmann (2018) og Ólafur Páll Jónsson (2011) fjallað um sjálfbærnimenntun í leik-, grunn- og framhaldsskóla sem tæki til að efla getu nemenda til aðgerða og efla hæfni þeirra til að nálgast

og leysa ýmis álitamál í samfélaginu. Erlendis hafa fræðimenn, auk ofangreindra atriða, beint sjónum sínum að því að skoða hvers konar samstarf skólar hafa við það samfélag sem þeir starfa í með það að markmiði að virkja þá til beinnar þátttöku í mótun sjálfbærs samfélags (Dean og Joldoshalieva, 2007; Harrison og Purnell, 2012; Hicks, 2007; Jensen og Snack, 1997; Remmers, T, 2018, Wheeler, Guevara og Smith, 2018). Það er því aukinn skilningur á mikilvægi þess að virkja þann mannauð sem býr í börnum og ungmennum þegar verið er að móta sjálfbær samfélög sem sýna seiglu og skapa rými fyrir þau til að hafa áhrif á þá stefnu sem sett er fram.

Vísindalegt gildi verkefnisins er að kanna hvort og þá hvers konar samstarf skólasamfélag í völdum dreifðum byggðum, sem lokið hafa þátttöku sinni eða eru þátttakendur í verkefninu Brothættar byggðir, hafa við það samfélag sem það starfar í og er hluti af. Slíkt hefur ekki verið rannsakað áður og í því felst nýnæmi verkefnisins.

Meginmarkmið þessarar rannsóknar er að kanna stöðu og hlutverk skólasamfélaga við mótun og gerð samfélagsáætlana. Rannsóknarspurningin sem lögð var til grundvallar er:

1. Hver er staða og hlutverk skólasamfélaga í brothættum byggðum við gerð áætlana um sjálfbær samfélög sem sýna seiglu?

Um er að ræða fyrsta verkþátt af þremur sem felur í sér öflun, greiningu og túlkun opinberra gagna og ritrýndra heimilda, bæði erlendra og innlendra, um byggða- og menntamál og greina ríkjandi orðræðu um ofangreinda þætti með því að beita sögulegri orðræðugreiningu.

Valin voru tvö byggðalög til rannsóknar og greiningar; annars vegar á Suðurlandi og hins vegar á Vestfjörðum. Um er að ræða Skaftárhrepp sem hefur lokið þátttöku sinni í verkefninu Brothættar byggðir og hins vegar Þingeyri sem enn er þátttakandi í verkefninu.

Rannsóknarskýrslan er sett upp á þann hátt að í kafla 2 verður fjallað um Skaftárhrepp, landfræðilega þætti, íbúapróun, skólasamfélagið og þátttöku í verkefninu Brothættar byggðir. Í kafla 3 þar sem Þingeyri er til umfjöllunar verða sömu þættir skoðaðir. Aðferðarfræði rannsóknarinnar er viðfangsefni kafla 4 þar sem gerð verður grein fyrir greiningarþáttum sögulegrar orðræðugreininar. Í kafla 5 verður gerð grein fyrir niðurstöðum

orðræðugreiningarinnar og í kafla 6 verða niðurstöðurnar reifaðar og rannsóknarspurningunni svarað. Skýrslunni lýkur svo á kafla 7 með lokaorðum.

2. Skaftárhreppur

Árið 1990 sameinuðust fimm hreppar; Skaftártungu-, Kirkjubæjar-, Leiðavalla-, Hörgslands- og Álftavershreppur og mynduðu sveitarfélagið Skaftárhreppur. Með þessari sameiningu varð sveitarfélagið annað landstærsta sveitarfélag landsins og er stærð þess 6.946 km² og nær yfir 7% af Íslandi (Bygðarstofnun, 2018; Sigríður K. Þórgrímsdóttir og Halldór V. Kristjánsson, 2008; Sigurborg Kr. Hannesdóttir, 2009).

Skaftárhreppur afmarkast í vestri af Blautukvísl á Mýrdalssandi og að austan liggja mörkin að Sandkvísl á Skeiðarársandi. Í norðri liggja mörkin á Vatnajökli og eftir Tungnaá (Mynd 1). Landslag Skaftárhrepps er mjög fjölbreytt og andstæður í náttúrunni miklar. Undirlendi í Skaftárhreppi er mikið en það hefur myndast af jökulhlaupum og hraunflóðum. Brattar en lágar hlíðar taka við af undirlendinu og „upp frá brúnum þeirra eru hallandi heiðarlönd upp að Vatnajökli...“ (Yngvi Þór Loftsson, Hermann Georg Gunnlaugsson og Jón Gauti Jónsson, 2002, bls. 16). Í Skaftárhreppi eru fjölmargar og vatnsmiklar ár sem voru hér aður fyrr erfiðar yfirferðar. Ekki eru stór stöðuvötn í byggð en á hálendinu eru Grænalón og Langisjór. Mikil náttúrufegurð einkennir Skaftárhrepp og þar er að finna þekktar náttúruperlur svo sem Lakagígar, Langisjór, Fjarðargljúfur, Eldgjá, Orustuhóll, Núpsstaðaskógur og Dverghamarar. Vinsælir áfangastaðir fólks sem ferðast um landið eru Systrafoss og Systrastapi. Úr hreppnum er stutt í vinsæla ferðamannastaði s.s. Jökulsárlón, Landmannalaugar, Skaftafell og Svörtu fjöru í Mýrdalshrepp. Eini þéttbýlisstaður í hreppnum er Kirkjubæjarklaustur sem er miðsvæðis og stendur við Þjóðveg 1 (Bygðarstofnun, 2018; Sigríður K. Þórgrímsdóttir og Halldór V. Kristjánsson, 2008; Yngvi Þór Loftsson, Hermann Georg Gunnlaugsson og Jón Gauti Jónsson, 2002).

Mynd 1. Skaftárhreppur

Skaftárhreppur er landbúnaðarsamfélag en ferðaþjónusta hefur farið vaxandi ár frá ári með fjölgun hótela og gistirýma og aukinnar afþreyingar. Einnig er fiskeldi mikilvæg atvinnugrein í samfélaginu (Byggðarstofnun, 2018).

2.1. Íbúápróun

Íbúápróun í Skaftárhreppi samkvæmt gögnum frá Hagstofu Íslands sýna að árið 2000 voru 585 íbúar í hreppnum. Árið 2012 varð mikil fækkun á íbúarfjölda og voru þeir orðnir 443 talsins. Nú árið 2020 eru íbúar 627 og er það jafnmikill íbúarfjöldi og var árið 1992 sem er mesti íbúarfjöldi síðan Skaftárhreppur var stofnaður. Á þessu tímabili 2000-2020 hefur fjöldi karla og kvenna í hreppnum snúist við. Árið 2000 bjuggu 67 fleiri konur í hreppnum en árið 2020 eru 45 fleiri karlar (Tafla 1).

Tafla 1. Íbúápróun í Skaftárhreppi 2000-2020

Ár	Alls	Karlar	Konur
2000	585	209	276
2004	522	283	239
2008	469	251	218
2012	443	234	209
2016	470	251	219
2020	627	336	291

(Hagstofa Íslands, 2020a)

Erlendum ríkisborgurum hefur einnig fjölgað gífurlega. Frá því að mælingar um fjölda erlendra íbúa hófst í hreppnum árið 2009 bjuggu þá 10 íbúar af erlendum uppruna en árið 2020 eru þeir orðnir 240 (Hagstofa Íslands, 2020b).

Tafla 2. Íbúaþróun erlendra ríkisborgara í Skaftárhreppi 2009-2020.

Ár	Alls	Karlar	Konur
2000			
2004			
2009	10		
2012	15		
2016	60		
2020	240		

(Hagstofa Íslands, 2020b)

Eins og sést á töflum 1 og 2 þá kemur í ljós að íbúafjölgun í hreppnum má rekja að mestu leiti til fjölgunar íbúa af erlendum uppruna sem starfa að stórum hluta í ferðaþjónustunni sem hefur eins og áður kom fram verið vaxandi atvinnugrein í hreppnum.

Eins og fram kom hér að framan er Kirkjubæjarklaustur þjónustukjarni hreppsins. Þar er að finna alla grunnþjónustu, s.s. heilsugæslu, skólastofnanir, matvöruverslun og ýmis fyrirtæki tengd ferðaþjónustunni (Skaftárhreppur, e.d.).

2.2. Skólasamfélagið

Heilsuleiksskólinn Kæribær er eini leiksskólinn í Skaftárhreppi en samkvæmt nýjustu upplýsingum Hagstofunnar um fjölda leiksskólabarna á landinu sem gerð var í desember 2018 stunduð 23 börn nám í Kærabæ, 12 drengir og 11 stúlkur. Þessi fjöldi barna er ekki svo langt frá fjöldanum árið 2000 en þá voru 18 börn, 8 drengir og 10 stúlkur í skólanum. Alveg fram til ársins 2004 var nemendafjöldi í leiksskólanum mjög stöðugur eða 17 talsins, 7 drengir og 10 stúlkur. Á fjögurra ára tímabili frá 2004-2008 fækkaði nemendum skólans og fóru úr 17 niður í 11 en árið 2008 voru 6 drengir og 5 stúlkur í leiksskólanum. Frá árinu 2008 og fram til 2018 sveiflaðist fjöldi nemenda svolítið upp og niður en árið 2017 voru 24 nemendur í skólanum og 23 nemendur árið eftir. Það er með því mesta sem sem hefur verið í leiksskólanum og er vísbending um að samfara fólksfjölgun í hreppnum séu ungar fjölskyldur að flytja á staðinn (Tafla 3). Í Kærabæ starfa 12 starfsmenn að meðtöldum leiksskólastjóra. Í Kærabæ er unnið eftir svokallaðri heilsustefnu en áhersluorð þeirrar stefnu er hreyfing, næring og listsköpun (Heilsuleiksskólinn Kæribær, e.d.).

Tafla 3. Nemendur í leikskóla í desember 1998-2018.

Ár	Alls	Drengir	Stúlkur
2000	18	8	10
2004	17	7	10
2008	11	6	5
2012	14	9	5
2016	16	11	5
2018	23	12	11

(Hagstofa Íslands, 2020c)

Eins og fram kom hér að framan þá virðist sem að sú fólksfjölgun sem orðið hefur í hreppnum á undanförnum árum sé að mestu leyti borin upp af íbúum af erlendum uppruna. Því má leiða að því líkum að sú fjölgun sem hefur orðið á nemendafjölda leikskólabarna sé einnig borin upp á nemendum af erlendum uppruna.

Kirkjubæjarskóli er eini grunnskólinn í Skaftárhreppi en þar stunda samkvæmt nýjustu tölum Hagstofunnar 41 nemandi skólaárið 2019-2020. Í skólanum eru 26 drengir og 15 stelpur. Frá árinu 2001 hefur nemendum fækkað um meira en helming en fyrir 18 árum voru nemendur 84 talsins, 49 drengir og 35 stúlkur (Tafla 2). Einkunnarorð Kirkjubæjarskóla eru kærleikur, bjartsýni og samvinna. Í skólanum starfa 19 starfsmenn að meðtöldum skólastjóranum. Í Kirkjubæjarskóla er samkensla þar sem nemendum í 1. og 2. bekk er kennt saman og þá nemendum í 3. og 4. bekk. Nemendum á miðstigi, þ.e. í 5.-7. bekk er kennt saman og sama á við um nemendur á unglingastigi, þ.e. 8.-10. bekk (Kirkjubæjarskóli, e.d.).

Tafla 4. Nemendur í Kirkjubæjarskóla 2001-2019.

Ár	Alls	Drengir	Stúlkur
2001	84	49	35
2004	66	37	29
2008	53	18	35
2012	45	16	29
2016	43	24	19
2019	41	26	15

(Hagstofa Íslands, 2020d)

Ljóst er að á næstu árum muni nemendum í grunnskólanum fjölga þegar útskrifaðir leikskólanemendur hefja nám í grunnskóla, en samkvæmt töflu 3 hefur leikskólanemendum fjölgað og það mun skila sér inn í grunnskólann.

2.3. Skaftárhreppur til framtíðar

Verkefnið Brothættar byggðir hófst í Skaftárhreppi árið 2013 og því lauk með útgefninni árskýrslu árið 2019. Á árunum 2013-2015 var undirbúningur verkefnisins framkvæmdur. Árið 2013 var byrjað á íbúarþingi, stöðumati og stöðugreiningu og loks unnið úr efni frá þátttakendum á íbúarþinginu. Vinna við verkefnið með íbúunum byrjaði hins vegar ekki fyrr en árið 2015 (Þuríður Helga Benediktsdóttir, 2019).

Skaftárhreppur tók þátt í verkefni brotthættra byggða á þeim forsendum að sveitarstjórn hafði miklar áhyggjur af fólksflutningi úr byggðalaginu og ákvað því að taka þátt í verkefninu eftir að Samtök sveitarfélaga á Suðurlandi bentu á hreppinn sem samstarfsaðila verkefnisins. Eftir að Skaftárhreppur var kominn í verkefnið þróaði Byggðarstofnun mælikvarða á stöðu byggða á landinu og hversu brothættar þær væru og þar var staða Skaftárhrepps skoðuð (Þuríður Helga Benediktsdóttir, 2019).

Íbúarþing var haldið árið 2013 á Kirkjubæjarklaustri og mættu þar 40 manns. ILDI, þjónusta og ráðgjöf skipulagði og stýrði íbúarfundinum. Þátttakendur á fundinum stýrðu umræðuhópum og komu með tillögur að málefnum. Íbúarþingið komst að þeirri niðurstöðu að fjölmargir möguleikar væru í Skaftárhreppi til þess að styrkja helstu atvinnugreinar á svæðinu, bæði ferðaþjónustuna og landbúnaðinn (Þuríður Helga Benediktsdóttir, 2019).

Meginmarkmið sem íbúar Skaftárhrepps leggja mesta áherslu á eru öflugir innviðir, skapandi atvinnulíf og heillandi umhverfi. Undir hverju meginmarkmiði er að finna undirmarkmið þar sem nánar er greint frá því hvað þurfi að gera til þess að ná meginmarkmiðunum (Þuríður Helga Benediktsdóttir, 2019). Hér að neðan verður gerð grein fyrir þeim:

Öflugir innviðir

Stefnt skal að því:

- Að fjarskipti verði eins góð og hægt er. Inni í því er ljósleiðaratenging og GSM samband í öllum hreppnum fyrir árslok 2018.
- Að koma á þriggja fasa rafmagni að minnsta kosti á 60 % fyrirtækja og heimila fyrir árslok 2018.
- Að hefja byggingu eða að búið verði að byggja 15 íbúðir í árslok 2018

- Að bæta samgöngur m.a. bæta vetrarþjónustuna og breikka vegaaxlir fyrir árslok 2020.

Skapandi atvinnulíf

Stefnt skal að því:

- Að efla möguleika á nýsköpun og þróun og að 8 nýsköpunar- þróunarverkefni hafi hafist fyrir árslok 2019
- Að móta stefnu um ríkisjarðir í samstarfi við ríkið fyrir mitt ár 2017.
- Að reisa þekkingarsetur á Kirkjubæjarklaustri fyrir árslok 2020
- Að fullvinna landbúnaðarafurðir í hreppnum í auknum mæli og bæta við að minnsta kosti einni nýrri búgrein fyrir árslok 2018.
- Að greina þörf fyrir menntun og starfsþróun íbúa fyrir árslok 2018.

Heillandi umhverfi

Stefnt skal að því:

- Að fjölga að minnsta kosti fimm nýjum afþreyingum í hreppnum fyrir árslok 2018 .
- Að annast um náttúru, umhverfi og íbúa hreppsins að kostgæfni.
- Að koma Kötlu Geopark á föst fjárlög fyrir árslok 2017.
- Að gestastofa Vatnajökulsþjóðgarðs fái fjárveitingu til að hægt sé að hafa opið allt árið fyrir árslok 2017.

Samkvæmt lokaskýrslu verkefnisins Skaftárhreppur til framtíðar sem gefin var út í lok 2019 þá hefur tveimur af þessum þrettán markmiðum verið náð; þ.e. Katla geopark er kominn á föst fjárlög og gestastofa Vatnajökulsþjóðgarðs fær fjárveitingu til að hafa opið allt árið (Þuríður Helga Benediktsdóttir).

3. Þingeyri

Þingeyri tilheyrir Vestfjarðarkjálkanum og stendur innan til á samnefndri eyri sem er í miðjum Dýrafirði að sunnan. Ofan við þorpið er Sandafell en innan við það er Brekkuháls. Stærð Dýrafjarðar í ferkílómetrum er rúmlega 82. Það sem einkennir landslag á Vestfjörðum eru langir og djúpir firðir þar sem eyrar ganga fram í og þess vegna eru hafnarskilyrði ágæt. Milli fjarðanna ganga há og sæbrött fjöll. Samfellt undirlendi er lítið en stuttir dalir ganga inn frá fjarðarbotnunum. Mesta undirlendið er við Dýrafjörð og Önundarfjörð (Þorsteinn Jósefsson,

Steindór Steindórsson, Björn Þorsteinsson og Guðjón Ármann Eyjólfsson, 1984). Þingeyrarhreppur var sér sveitarfélag allt til ársins 1996 en þá sameinuðust sex sveitarfélög á norðanverðum Vestfjörðum. Þau sveitarfélög sem sameinuðust eru Ísafjarðarkaupstaður, Þingeyrarhreppur, Suðureyrarhreppur, Flateyrarhreppur, Mýrahreppur og Mosvallahreppur en í þessari sameiningu eru fimm byggðarkjarnar og þeir eru eftirfarandi, Ísafjörður, Þingeyri, Suðureyri, Flateyri og Hnífsdalur (Upplifðu Vestfirði, e.d.). Þingeyri er sjávarútvegssamfélag, en hægt er að finna önnur störf tengda handverki og ferðaþjónustu, t.d. er elsta vélsmiðja landsins starfandi á Þingeyri (Byggðastofnun, 2018).

Mynd 2. Þingeyri

3.1. Íbúapróun

Íbúapróun á Þingeyri samkvæmt gögnum frá Hagstofu Íslands sýna að fram til ársins 2000 bjuggu 333 íbúar á Þingeyri; 155 karlar og 178 konur. Árið 2004 stóð íbúarfjöldi næstum í stað en einungis 4 árum seinna eða árið 2008 varð gífurleg fækkun íbúa en þá fækkaði íbúum niður í 265, 124 karlar og 141 konur sem er mikil fækkun á svo stuttum tíma fyrir svona lítinn stað. Árið 2012 stóð íbúarfjöldi nánast aftur í stað. Árið 2016 varð aftur mikil fækkun en þá fækkaði um 30 manns, en íbúafækkunin var ekki eins mikil og á tímabilinu 2004-2008. Árið 2019 varð hins vegar fjölgun íbúa og eru þeir nú 249, 122 karlar og 127 konur. Á 19 ára tímabili hefur fækkað um 84 íbúa í heildina

sem er nánast einn þriðjungur allra íbúa (Tafla 5). Því miður reyndist ekki unnt að afla gagna frá Hagstofunni vegna búsetu íbúa af erlendum uppruna sérstaklega fyrir Þingeyri því Hagstofan greinir einungis þann fjölda eftir sveitarfélögum og tilheyrir Þingeyri sveitarfélaginu Ísafjarðarbær. Árið 2020 voru íbúar Ísafjarðarbæjar 3.780 og erlendir íbúar um 600.

Tafla 5. Mannfjöldi eftir þéttbýlisstöðum, byggðakjarna, kyni og aldri 1997-2020.

Ár	Alls	Karlar	Konur
2000	333	155	178
2004	336	159	177
2008	265	124	141
2012	267	131	136
2016	237	118	119
2020	249	122	127

(Hagstofa Íslands, 2020e; Hagstofa Íslands, 2020f)

3.2. Skólasamfélagið

Þróun nemendafjölda heilsuleikskólans Laufási á Þingeyri samkvæmt tölum frá Hagstofu Íslands er í takt við grunnskólann og íbúarþróun staðarins. Einkunarorð leikskólans er *Það er leikur að læra*. Í leikskólanum er ein deild sem er skipt í þrjá aldurshópa, eins árs, 2-3 ára og 4-5 ára. Í leikskólanum starfa 6 starfsmenn og eru stöðugildi þeirra starfsmanna 4,83. Leikskólastjórinn er einnig skólastjóri í grunnskólanum (Heilsuleikskólinn Laufás, 2020). Árið 2000 eru 26 leikskólabörn í skólanum, fleiri drengir en stúlkur. Árið 2004 verður mikil fækkun og eru leikskólabörnin kominn niður í 15 talsins, nú fleiri stúlkur. Árið 2008 fjölgar lítillega en þá eru leikskólabörn orðinn 17 og árið 2012 eru þau einning 17 með sömu kynskiptingu og árið 2008. Árið 2016 hefur þeim hins vegar fækkað og eru 10, þar af stunda sjö drengir nám við skólann en þrjár stúlkur. Árið 2018 hefur þeim fjölgað aftur og eru nemendur orðnir 14 og eru drengir miklu mun fleiri eða 12 og stúlkurnar tvær (Tafla 6).

Tafla 6. Nemendur í leikskóla á Þingeyri í desember 1998-2018.

Ár	Alls	Drengir	Stúlkur
2000	26	14	12
2004	15	7	8
2008	17	9	8
2012	17	9	8
2016	10	7	3
2018	14	12	2

(Hagstofa Íslands, 2020g)

Grunnskóli Þingeyrar er eini grunnskólinn á Þingeyri en fleiri grunnskólar eru starfræktir í Ísafjarðarbæ. Samkvæmt tölum frá Hagstofu Íslands hefur grunnskólanemendum á Þingeyri fækkað um allt að helming á 18 ára tímabili eða frá árinu 2001. Einkunarorð skólans eru ábyrgð, virðing, samheldni og gleði. Í grunnskólanum á Þingeyri er samkensla og er skiptingin sú að 1.-3. bekkur eru saman, nemendum í 4.-7. bekk er kennt saman og nemendur í 8.-10. bekk eru saman. Í skólanum starfa 10 starfsmenn í 9 stöðugildum (Grunnskólinn á Þingeyri, 2020). Árið 2001 voru 62 nemendur í skólanum og fleiri stúlkur en drengir. Árið 2004 helst þetta eiginlega svipað og sama er uppi á teningnum varðandi kynjaskiptingu en fleiri stúlkur en drengir stunda nám í skólanum. Árið 2008 er hins vegar sjáanleg fækkun og eru þá 48 nemendur og ennþá eru stúlkur fleiri þó bilið sé að minnka. Þessi fækkun helst í hendur við íbúafækkunina á þessu tímabili (sjá töflu 5). Árið 2012 og 2016 heldur fækkunin áfram. Árið 2012 eru 38 nemendur í skólanum og árið 2016 eru þeir komnir niður í 29 nemendur og ennþá eru fleiri stúlkur en strákar í skólanum. Árið 2019-2020 hefur nemendum fjölgað og stunda 35 nemendur nám í skólanum og er það fjölgun um 6 milli ára 2016 og 2019, en nú eru strákarnir orðnir einum fleiri (Tafla 7).

Tafla 7. Grunnskólanemendur eftir bekkjum og skóla 2001-2019.

Ár	Alls	Drengir	Stúlkur
2001	62	26	36
2004	61	27	34
2008	48	23	25
2012	38	17	21
2016	29	12	17
2019	35	18	17

(Hagstofa Íslands, 2020h)

Þegar þessar þrjár töflur um íbúarþróun og nemendur í leik- og grunnskóla eru skoðaðar þá virðist sem að íbúarþróunin og fjöldi nemenda í grunnskóla haldist í hendur en svo virðist sem fjöldi barna í leikskólanum hafi ekki sama mynstur. Það sem að er mjög líkt með töflunum þremur er að tímabilið á milli ára 2012 og 2016 búa fæstir á staðnum; þ.e. heildaríbúarfjöldinn er lægstur og fæstir grunn- og leikskólanemendur stunda þar nám. Svo virðist sem tímabilið eftir það fjölgi fólki og þá fjölgar einnig í grunnskólanum og leikskólanum fyrir vikið sem leyfir okkur að áætla að fjölskyldufólk sé að flytja á staðinn. Hvort sem það eru brottfluttir sem er að koma aftur heim eða þeir sem ekki eiga tengsl er ekki hægt að segja til um (Tafla 5, Tafla 6, Tafla 7).

3.3. Öll vötn til Dýrafjarðar

Verkefnið Brothættar byggðir byrjaði á Þingeyri með því að fyrsta íbúarþingið var haldið 10.-11. mars árið 2018. Verkefnið fór svo ekki almennilega af stað fyrr en 1. september 2018 með því að ráðið var í starf verkefnastjóra. Verkefnið fékk nafnið *Öll vötn til Dýrafjarðar* sem er vísun í Gísla sögu Súrssonar en Dýrafjörður er vettvangur þeirrar sögu. Verkefnið er enn í gangi í dag en áætlað er að því ljúki árið 2022. Þingeyri fór í þetta verkefni til þess að koma í veg fyrir fólksfækkun og skapa aðstæður svo fólk vilji flytja á staðinn (Agnes Arnardóttir, 2018; Bygðastofnun, e.d.).

Tveir íbúarfundir voru haldnir. Sá fyrri var 10.-11. mars 2018 og kemur ekki fram hve margir sóttu hann. Seinni íbúarfundurinn var haldinn í desember sama ár og sóttu u.þ.b. 30 manns þann fund. Einnig unnu 4.-7. bekkur í Grunnskólanum á Þingeyri verkefni tengt byggðinni (Agnes Arnardóttir, 2018). Meginmarkmiðin sem að íbúar Þingeyrar lögðu áherslu á var að skapa fjölskylduvænt samfélag, skapandi samfélag, umhverfissvæna útivistaparadís og að þorpið væri framúrskarandi útvörður Ísafjarðarbæjar (Agnes Arnardóttir, 2018). Hér að neðan verður gerð grein fyrir undirmarkmiðum sem sett voru við hvert meginmarkmið:

Fjölskylduvænt samfélag

Stefnt skal að því:

- Að miða aðgerðir og kynningarherferð að því að fá fólk til þess að koma og setjast að á Þingeyri.
- Að koma á móttökukerfi fyrir fólk sem sest að á Þingeyri.
- Að bæta almenningssamgöngukerfi fyrir Þingeyringa og fólk sem býr í sveitum nálægt.
- Að betrubæta samtengingu félagslífs mismunandi aldurshópa.
- Að setja verkefni sveitarfélagsins í forgang.
- Að búa til app fyrir þjónustu sem og hafa samráð til að dreifa og sækja vörur.
- Að skoða framtíð flugvallarins á Þingeyri.
- Að afla upplýsingar frá stjórnvöldum varðandi gæði fjarskipta og uppbyggingu vega á Þingeyri.
- Að bæta upplýsingaskilti um lokun heiðanna.
- Að vinna með Ísafjarðarbæ í að leita að nýjum lausnum til að efla samgöngur milli byggðarkjarna í nágrenninu.
- Að skoða hvernig best er að nýta möguleika Þingeyrar við opnun á Dýrafjarðargöngum.

Skapandi Samfélag

Stefnt skal að því:

- Að kortleggja, meta og skipuleggja stöðu og framlag lista til samfélagsins á Þingeyri.
- Að koma á skattívilnun fyrir ný fyrirtæki.
- Að koma á bókhaldskostnaði, s.s. minnka kostnaðinn fyrir lítil fyrirtæki.
- Að efla matvælaframleiðslu á svæðinu.
- Að líta á leyfismál hvað varðar sláturvinnslu og skoða viðskiptaáætlun fyrir sláturhús og fjármögnun á því.
- Að skoða möguleikann á ferðapjónustu fyrir útivistarsvæði á Slavogsveg.
- Að skoða hvort stjórnvöld eru tilbúin að koma til móts við sveitarfélög varðandi léttari og sveigjanlegri reglum varðandi skammtíma búsetu.
- Að efla nýsköpun með aðgengi að vinnuaðstöðu.
- Að virkja og stofna fjarbúafélag.
- Að setja upp leigumiðlun fyrir húsnæði á Þingeyri fyrir fólk sem ekki býr þar allt árið.
- Að reyna að fá fyrirtækin og íbúana til að taka þátt í uppbyggingu samfélagsins.
- Að vinna að því að sértækur byggðakvóti og byggðakvóti nýtist sem best á Þingeyri.

Umhverfisvæn útivistarparadís

Stefnt skal að því:

- Að eiga samskipti við víkingafélagið um möguleika á víkingaferðapjónustu.
- Að styrkja golffélagið.
- Að finna leiðir til að afla fjármagns til þess að getað merkt betur hjóla- og gönguleiðir.
- Að skoða hvort heimafólk og ferðapjónustuaðillar vilja aðgangstýra náttúruperlum á svæðinu.
- Að gæta að heilbrigði strandsjávar og halda ágengum plöntum í skefjum.
- Að fá skýra mynd á landgtímastefnu í umhverfismálum með sjálbærni í huga.
- Að koma af stað átaksverkefni sem hefur það markmið að hafa bæinn snyrtilegan.
- Að hvetja Ísafjarðarbæ til að hafa fráveitumál í lagi.
- Að afmarka gáma- og geymslusvæði.
- Að ganga verði frá Námunni í Sneiðingum.
- Að kynna og fræða íbúa og ferðamenn um flokkun á sorpi.
- Að leggja áherslu á viðhaldi gangstétta og gatna.
- Að leggja áherslu á viðhaldi fasteigna bæjarins.
- Að hvetja fyrirtæki að ganga vel um sín svæði og vera með virka umhverfisstefnu.
- Að láta íbúa vita um fyrirætlanir og rekstur fiskeldis og aðra sjávarnýtingu.

Framúrskarandi útvörður Ísafjarðarbæjar

Stefnt skal að því:

- Að Ísafjarðarbær veiti gott rafrænt aðgengi að erindum og málum Þingeyrar.
- Að meta eftirspurn og framboð atvinnuhúsnæðis og lóða í bænum.
- Að meta möguleika á Þingeyri að vera miðsvæðis Vestfjarða.

- Að skoða það hvort tæknifyrirtæki eins og Snerpa vilji koma upp gagnahýsingu á Þingeyri.
- Að styðja við staðbundinn fyrirtækjarekstur.
- Að hvetja Ísafjarðarbæ til að skoða að alvöru hvort flugvöllurinn að Þingeyri verði opnaður aftur.

Þar sem Þingeyri er enn þátttakandi í verkefni brothættra byggða þá virðist sem að engum markmiðum hafi verið náð enn sem komið er en hægt er að sjá þegar rýnt er í styrkveitingar fyrir árið 2019 að mörg þeirra eru í ferli. Sótt var um styrki fyrir árið 2019 og alls bárust 21 umsókn. Heildarupphæð verkefnanna eru 35 milljónir. Sótt var um 20 milljónir en ekki var til fjármagn til að fjármagna allt en úthlutun í þetta sinn voru 7 milljónir króna (Vestfjarðastofa).

4. Aðferðarfræði

Í rannsókninni verður sögulegri orðræðugreiningu beitt til að greina stefnumótunarskjöl varðandi verkefnið brothætta byggðir, s.s. skýrslur um íbúabíng og ársskýrslur um verkefnið á stöðunum tveimur. Slík greining er gagnleg þegar verið er að rýna í hvers konar pólitísk stefnumótunarskjöl og í þessari rannsókn er það staða og hlutverk íbúa og skólasamfélaga við gerð samfélagsáætlana sem sj. Þegar sögulegri orðræðugreiningu er beitt horfir rannsakandi á hvernig uppbyggingin á málfarinu sem notað er í textanum er og greinir hina ríkjandi orðræðu um skjölin sem greind eru. Söguleg orðræðugreining getur afhjúpað hvort þemu séu orðin þrástef (e. discursive themes), þ.e. komi fram síendurtekið í mörgum skjölum og mynda þannig mynstur sem „skapast og endurskapast í félagslegu og pólitísku andrúmslofti fortíðar og nútíðar“ (Guðrún V. Stefánsdóttir, 2017, bls. 4). Þannig verða til meginstef sem festa sig í sessi sem löggildingarlögmál (e. legitimating principles) sem stýra orðræðunni. Með tímanum verða þessi löggildingarlögmál að sögulegri samverkan (e. historical conjunction), en það er sú orðræða sem hefur verið öguð (e. normalization) að því hvað sé leyfilegt að gera og segja og verður að hinni ríkjandi orðræðu sem framtíðaráætlanir, sem í þessari rannsókn eru tvö byggðalög, eru byggðar á (Anna Guðrún Edvardsdóttir, 2016; Guðrún V. Stefánsdóttir, 2017; Ingólfur Ásgeir Jóhannesson, 2006).

4.1 Gögn til greiningar

Þau gögn sem valin voru til greiningar endurspegla markmið, áherslur og framtíðarsýn Skaftárhrepps og Þingeyrar. Á neðangreindri töflu sést hvaða skýrslur voru orðræðugreindar.

Tafla 8. Gögn sem greind voru.

Nr.	Ár	Nöfn gagna	Ábyrgð
1	2018	Byggðaaætlun fyrir árin 2018-2024	Alþingi
2	2017	Brothættar byggðir – verkefnalýsing.	Byggðarstofnun
3	2019	Skaftárhreppur til framtíðar – lokaskýrsla.	Skaftárhreppur
4	2018	Öll vötn til Dýrafjarðar - ársskýrsla	Þingeyri

Fyrsta skjalið er *Þingsályktun um stefnumótandi byggðaaætlun fyrir árin 2018-2024*. Þar kemur fram sú pólitíska stefna sem ríkjandi stjórnvöld hafa samþykkt að skuli gilda um byggðamál á Íslandi. Skýrsla tvö gerir grein fyrir verkefninu *Brothættar byggðir* en það verkefni er að finna sem eitt markmið í byggðaaætlun. Um er að ræða verkefni þar sem ákveðin byggðalög hafa verið skilgreind sem brothættar byggðir og er sérstaklega horft til atvinnu- og íbúabróunar þegar samfélög eru valin til þátttöku í verkefninu. Í skýrslunni er fjallað um hugmyndafræðina á bak við verkefnið, hvernig ferlið hefst, hvar og hvernig verkefnið er unnið, hverjir koma að verkefninu og hvernig því lýkur. Skýrsla þrjú er lokaskýrsla fyrir Skaftárhrepp; *Skaftárhreppur til framtíðar*, en hreppurinn lauk þátttöku í verkefninu árið 2019. Þar er farið yfir framkvæmd, árangur og afurðir verkefnisáætlunar sem skilgreind var út frá þeirri framtíðarsýn sem íbúar settu fram til ársins 2020. Einnig er fjallað um þau markmið og undirmarkmið sem sett voru og athugað hvar þau séu stödd í ferlinu; þ.e. hvort þau hafi hafist, eru komin áleiðis eða er lokið. Skýrsla þrjú er ársskýrsla Þingeyrar frá árinu 2018, *Öll vötn falla til Dýrafjarðar*, en það ár hóf Þingeyri þátttöku í verkefninu *Brothættar byggðir* og er það enn í gangi. Í skýrslunni kemur fram umfjöllun um upphaf verkefnisins á Þingeyri sem hófst með íbúarfundum. Þar voru sett fram markmið og undirmarkmið og skýrslan fjallar einnig um þær leiðir sem íbúar töldu vænlegt að fara til að ná þeim markmiðum sem sett voru fram.

5. Greining orðræðu

Eitt af markmiðum verkefnisins *Brothættar byggðir* er að auka viðnámsþrótt eða seiglu samfélaga. Það þýðir að þau markmið, leiðir og þau verkefni sem eru samþykkt á íbúabingum eiga að styrkja samfélögin í því að takast á við breytingar og snúa þeim á þann hátt að þau skapi tækifæri (Byggðastofnun, 2018). Öll samfélögin sem tekið hafa þátt í verkefninu eiga það sameiginlegt að atvinnulíf er einhæft og fólk, sérstaklega ungt fólk, hefur flutt í burtu. Því eru

verkefni sem lúta að því að fjölga fólki og skapa ný störf einkennandi fyrir þær lausnir sem samþykktar eru (Agnes Arnardóttir, 2018; Þuríður Helga Benediktsdóttir, 2019). Einnig er að finna verkefni sem snúa beint að stjórnvöldum; s.s. lagning ljósleiðara, vegagerð og nettengingar (Alþingi, 2018) en framkvæmd slíkra verkefni eru ekki á ábyrgð íbúa en eru þó undirstaða þess að mörg önnur verkefni verði að veruleika.

Með því að greina orðræðuna í skjölunum um markmið, leiðir og verkefni sem samþykkt eru á íbúðingum er hægt að sjá raunveruleg áhrif og vilja íbúa til að hafa áhrif á nærumhverfi sitt; þ.e. spretta hugmyndir að verkefnum úr grasrótinni, íbúunum sjálfum og þá hvaða íbúum, eða er um að ræða miðstýrt verkefni þar sem fyrirfram ákveðin niðurstaða kemur fram. Til þess að varpa ljósi á ofangreind atriði verður fjallað um þau þemu sem greind voru í skjölunum (Tafla 9).

Tafla 9. Greind þemu.

Greind þemu	
Sjálfbærni og seigla samfélaga	Hæfni samfélaga til að aðlagast breytingum á sjálfbæran hátt
Íbúalýðræði	Þátttaka á íbúðingum og mótun framtíðarsýnar, markmiða, leiða og verkefna
Sérstaða og sérkenni samfélaga	Nýting sérstöðu og sérkenna samfélagana til atvinnusköpunar og aukinna lífsgæða
Lýðfræðilegir þættir	Leiðir til að stöðva fólksflóttu úr samfélögum og til að fjölga fólki. Áhersla er á ungt fólk

5.1. Sjálfbærni og seigla samfélaga

Fyrsta þemað sem greint var í gögnunum er orðræðan um sjálfbærni og seiglu samfélaga. Eitt af meginmarkmiðum byggðaáætlunar er að stuðla að sjálfbærri þróun byggða um allt land. Þar eru sett fram ýmis verkefni sem fara á í undir þessu meginmarkmiði þar sem m.a. er lögð áhersla á að halda áfram verkefninu Brothættar byggðir, að háskólar landsins auki fjölbreytni í framboði námsleiða í fjarnámi og að þróa aðferðarfræði sóknaráætlana þannig að þær verði byggðar á virku samráði og samvinnu ríkisvaldsins og sveitarfélaganna (Byggðaáætlun, 2018). Hugtakið seigla kemur ekki fyrir í byggðaáætlun en hugtakið er eitt af undirmerkiðum verkefnisins Brothættar byggðir en þar er talað um viðnámsþrótt.

Markmið stjórnvalda eru að: a. jafna aðgengi að þjónustu, b. jafna tækifæri til atvinnu, c. stuðla að sjálfbærri þróun byggða um allt land (Alþingi, 2018, bls. 1).

Að auka viðnámsprótt brothættra byggðarlaga gegn hnignun svo sem fólksfækkun, skekktri aldursdreifingu og áföllum í atvinnulífi (Byggðastofnun, 2017, bls. 8).

Við greiningu á skjölunum *Skaftárhreppur til framtíðar* og *Öll vötn falla til Dýrafjarðar* eru þessi þemu að finna. Þegar sjálfbærnihugtakið er skoðað kemur í ljós að hjá Skaftárhreppi er sjálfbærnin tengd við lýðfræðilega þróun byggðalagsins, þ.e. fólksfjölgun og samsetningu íbúa, en á Þingeyri er sjálfbærnin tengd við umhverfislega þætti.

Þróun íbúatalna á miðsvæði Suðurlands, sem Skaftárhreppur er hluti af gefur til kynna að þróun fólksfjölda á okkar svæði sýni ekki sjálfbæra lýðfræðilega þróun (Þuríður Helga Benediktsdóttir, 2019, bls. 8).

Móta skýra langtímastefnu í umhverfismálum með sjálfbærni að leiðarljósi (Agnes Arnardóttir, 2018, bls. 15).

Þegar rýnt er í skjölin kemur í ljós að orðræðan um seiglu er tengd lýðfræðilegum þáttum, þ.e. að fólksfjölgun verði í byggðalögunum og því að íbúar hafi um það að segja hver framtíðarsýn á þróun samfélagsins á að vera og ákveði sjálfir verkefnin sem farið verði í og fjármagni til þeirra.

Við lok verkefnisi 2018/2019 hafi viðnámspróttur samfélagsins gegn hnignun aukist, þátttaka íbúa orðið almennari og verkefni vel skilgreint (Þuríður Helga Benediktsdóttir, 2019, bls. 12).

Að móta skýra sýn á það hvert á að stefna með þátttöku byggðarlags í verkefni um brothætta byggð (Agnes Arnardóttir, 2018, bls. 3).

Það er nokkuð ljóst að bæði ríkisvald og sveitarfélög hafa ekki sama skilning á því hvað sjálfbær þróun er og að skilningur þessara aðila á hugtakinu seigla eða viðnámspróttur virðist einungis vera tengdur við byggðalög sem standa höllum fæti.

5.2. Íbúalýðræði

Annað þemað sem greint var í gögnunum er orðræðan um íbúalýðræði eða aðkomu allra íbúa sveitarfélagsins að ákvarðanatöku og gerð samfélagsáætlana. Eins og fram kemur í verkefninu *Brothættar byggðir* er sérstaða þess verkefnisins fólgin í „...virkri þátttöku íbúa og víðtæku samstarfi stjórnkerfis og stofnana við viðkomandi samfélag“ (Byggðastofnun, 2018, bls. 7). Þannig er áætlað að efla megi seiglu brothættra byggða og fela íbúum valdið og ábyrgðina á eflingu byggðarinnar.

Haldið verði áfram með verkefnið „Brothættar byggðir“ þar sem leitað er lausna á bráðum vanda á tilteknum svæðum vegna fólksfækkunar og erfiðleika í atvinnulífi undangengin ár (Alþingi, 2018, bls. 16).

Þátttaka íbúa er skipulögð með það að leiðarljósi að gefa öllum jafna möguleika á að koma sínum hugmyndum og sjónarmiðum á framfæri og efla samskipti, sköpun og virkni íbúa í því sem skiptir samfélagið máli (Bygðastofnun, 2017, bls. 18).

Við greiningu á skjölunum frá Skaftárhreppi og Þingeyri kemur í ljós að það sem gert var og þau verkefni sem samþykkt voru að farið skuli í byggja á þátttöku íbúa, þ.e. þeirra íbúa sem mættu á íbúáþingin.

Formfesting starfsmarkmiða til að vinna eftir og að hafa íbúana sem þátttakendur í undirbúnings- og skilgreingarvinnu (Þuríður Helga Benediktsdóttir, 2019, bls. 7).

Niðurstöður íbúáþings, fyrrnefnd stöðugreining og aðrar skýrslur sem lágu fyrir um svæðið voru notaðar til að móta framtíðarsýn og markmið, sem lögð voru fyrir íbúa til samþykktar á íbúafundi (Agnes Arnardóttir, 2018, bls. 3).

Þegar ljósmyndir af íbúáþingunum sem birtar eru í skjölunum eru skoðaðar kemur í ljós að börn og unglingar virðast ekki hafa tekið þátt í íbúáþinginu og mikill minnihluti þátttakenda eru ungt fólk. Í Skaftárhreppi virðist sem að ekki hafa verið unnið með börnum og unglingum að einhverjum verkefnum tengdum mótun framtíðar byggðalagsins. Á Þingeyri unnu nemendur á miðstigi grunnskólans myndband tengt verkefninu. Því má segja að fámennur og einsleitur hópur íbúa mótar framtíð byggðalagsins þar sem því virðist ekki vera gætt að fulltrúar allra íbúa séu þátttakendur við mótun framtíðarstefnu samfélagsins.

5.3. Sérstaða og styrkleikar samfélaga

Þriðja þemað sem greint var er sérstaða og styrkleikar byggðarlaga á landsbyggðinni. Í skjölunum kemur fram að náttúra, menning og saga er það sem einkennir dreifð samfélög. Atvinnu- og menntauppbýgging auk rannsókna og nýsköpunar tekur mið af því og er mikilvægt fyrir samfélög sem að taka þátt í brothættum byggðum að skilgreina þessa sérstöðu.

Með enn frekara samstarfi verði mannauður og aðstaða nýtt betur og aðgengi nemenda og fræðimanna að auðlindum menningar og náttúru landsins stórukið (Alþingi, 2018, bls. 5).

Verkefnið er ætlað viðkomandi byggðarlögum til að nýta sóknafæri, einkum þau sem byggja á sérstöðu þeirra (Bygðastofnun, 2017, bls. 7).

Þegar rýnt er í skjölin *Skaftárhreppur til framtíðar* og *Öll vötn falla til Dýrafjarðar* endurspeglast þetta þema í þeim verkefnum sem samþykkt eru á íbúðingum. Í tilfelli Skaftárhrepps er það náttúran sem er í forgrunni en á Þingeyri er það sagan.

Árið 2017 verður Katla Geopark komin á föst fjárlög.

Árið 2017 fær gestastofa Vatnajökulspjóðgarðs fjárveitingu til að hafa opið allt árið (Þuríður Helga Benediktsdóttir, 2019, bls. 22).

Eiga samtal við Víkingafélagið og íbúa, hvernig má vinna áfram með tengsl svæðisins við víkingatímann og sögu svæðisins (Agnes Arnardóttir, 2018, bls. 14).

Það virðist því vera að opinber orðræða ríkisvaldsins um sérstöðu og styrkleika svæðanna komi fram í þeim verkefnum sem lögð er áhersla á í stefnumótunarskjölum byggðarlaganna tveggja.

5.4. Lýðfræðilegir þættir

Fjórða og síðasta þemað sem greint var tengist lýðfræðilegum þáttum, þ.e. fjölgun og fækkun íbúa í dreifðum byggðum landsins. Hér er orðræðan sú að aðgerðir sem gripið sé til eigi að koma í veg fyrir fólksfækkun og fjölgi fólki, þá sérstaklega ungu og háskólamenntuðu. Þau verkefni sem samþykkt eru og fá styrki til framkvæmda fela í sér einhvers konar atvinnuuppbyggingu en hún er talin forsenda fyrir því að lífsgæði og líf skjör batni.

Verkefnastjórn um endurskoðun laga um Lánasjóð íslenskra námsmanna skoði kosti þess að búa til sérstaka hvata fyrir fólk, í gegnum námslánakerfið, til að setjast að í dreifðum byggðum. Með því verði stuðlað að aukinni sérfræðipækingu vít og breytt um landið, að framhaldsmenntuðu fólki fjölgi í dreifðum byggðum og fjölbreytni aukist (Alþingi, 2018, bls. 16).

Markmið aðgerðarinnar er að stöðva viðvarandi fólksfækkun í smærri byggðakjörnum og í sveitum landsins (Byggðastofnun, 2017, bls. 5).

Við greiningu á skjölunum *Skaftárhreppur til framtíðar* og *Öll vötn til Dýrafjarðar* kemur sama orðræðan fram. Verkefnin sem íbúar samþykkja að fara í tengjast því að fjölga ungu og menntuðu fjölskyldufólki með börn. Ástæðan fyrir þessari áherslu er að ungt fólk, sérstaklega konur og börn eru þeir hópar sem eru fámennastir í þessum byggðarlögum.

Samsetning íbúa á svæðinu sýnir í raun að til lengri tíma litið er hún ekki sjálfbær. Íbúatalan vex en við erum væntanlega ekki að byggja upp samfélag með viðvarandi fjölgun íbúa... (Þuríður Helga Benediktsdóttir, 2019, bls. 8).

Kynningarherferð og beinar aðgerðir til að laða fólk til Þingeyrar. Á íbúðingum kom fram spennandi hugmynd um að fjárfesta í fólki og fá fleiri fjölskyldur á Þingeyri (Agnes Arnardóttir, 2018, bls. 6).

Bæði opinber stefnumótunarorðræða sem fram kemur í byggðaaætlun og verkefninu *Brothættar byggðir* og stefnumótunarorðræða Skaftárhrepps og Þingeyrar eru samhljóma hvað varðar lýðfræðilega þætti og leggja áherslu á verkefni til að stöðva fólksfækkun og á að til staðanna flytji ungt, háskólamenntað fjölskyldufólk.

6. Umræður

Í inngangi kom fram að meginmarkmið rannsóknarinnar væri að kanna stöðu og hlutverk skólasamfélaga við mótun og gerð samfélagsáætlana. Rannsóknarspurningin sem lögð var til grundvallar er:

1. Hver er staða og hlutverk skólasamfélaga í brothættum byggðum við gerð áætlana um sjálfbær samfélög sem sýna seiglu?

Til að svara spurningunni var beitt sögulegri orðræðugreiningu en sú aðferð þykir henta vel þegar skoðað á pólitísk stefnumótunarskiöl. Við greiningu á skjölunum komu fram sömu þemu í þeim öllum. Það voru orðræðan um sjálfbærni og seiglu samfélaga, íbúalýðræði, sérstaða og sérkenni samfélaganna og lýðfræðilegir þættir.

Svarið við rannsóknarspurningunni er að staða skólasamfélöga, þ.e. nemenda í leik-, grunn-, framhalds- eða háskóla er veik og þau hafa almennt ekki hlutverki að gegna við gerð samfélagsáætlana og stjórnsýslan gerir ekki ráð fyrir sérstakri þátttöku þessarra hópa. Orðræðan um íbúalýðræði er það þema sem er mest áberandi í gögnunum og mikið er lagt upp úr því að íbúar komi að ákvarðanatöku um framtíð byggðalaganna. Það virðist hins vegar ekki vera lagt upp úr því í framkvæmd íbúðinga að gæta þess að allir aldurshópar fái rými til þátttöku eða til þess að koma skoðunum sínum á framfæri á einhvern hátt. Greining á ljósmyndum sem birtust í gögnum byggðalaganna tveggja sýna að meirihluti þátttakenda á íbúðingum er eldra fólk. Einstaka byggðalög hafa kannað hug grunnskólanemenda til byggðalagsins en yfirleitt fer slík vinna fram fyrir íbúðingum og er síðan kynnt þar sem sér verkefni. Þá virðist ekki hafa verið lagst í vinnu við að kanna hug ungs fólks sem hefur tengsl við byggðalögin, t.d. eru í burtu vegna náms

eða vinnu, til framtíðarmöguleika byggðalaganna og ekki er hægt að sjá hvort að íbúar af erlendum uppruna séu þátttakendur í mótun framtíðar byggðalaganna. Það bendir til þess að sú framtíðarsýn og þau verkefni sem samþykkt er að fara í séu ákveðin af hópi eldri íbúa byggðalaganna. Í ljósi lýðfræðilegra þátta, s.s. brottflutningi ungs fólks og kvenna og fækkun í yngstu aldurshópunum, er spurning hvort ekki þurfi að gefa þessum hópum rými til þátttöku því hvers vegna á ungt fólk að vilja flytja í byggðalög þar sem eldra fólkið ákveður framtíð byggðalaganna?

Ofangreind orðræða virðist snúast um að skapa vettvang fyrir íbúa til að taka þátt og ekki virðist skipta máli hvaða íbúar það séu. Sú orðræða er orðin að löggildingarlögmáli sem stýrir orðræðunni og er hún orðin að sögulegri samverkan og öguð að þeirri orðræðu að íbúalýðræði sé til staðar ef einhverjir íbúar taka þátt í að móta framtíðaráætlun byggðalaganna.

Annað þema sem tengist rannsóknarspurningunni er sjálfbærni og seigla samfélaga. Fram kemur ólíkur skilningur á hugtökum eftir því hvort að um sé að ræða gögn frá stjórnsýslu ríkisvaldsins eða stjórnsýslunni innan byggðalaganna tveggja er varðar framsetningu á sjálfbærni- og seigluhugtökunum. Í byggðaáætlun og verkefnalýsingu um brothættar byggðir kemur fram heildstæðari skilningur á hugtökunum heldur en birtist í lokaskýrslu Skaftárhrepps og ársskýslu Þingeyrar. Í þeim skjölum eru hugtökin tengd annars vegar lýðfræðilegum þáttum og hins vegar umhverfislegum þáttum. Sjálfbær þróun er heildstætt hugtak sem tekur í raun til alls þess sem mannkynið tekur sér fyrir á þessari jörð og er markmiðið að halda sér innan þeirra marka sem umhverfið setur. Hins vegar halda fræðimenn því fram að á mörgum sviðum hefur athafnasemi mannsins leitt hann út fyrir þau takmörk og eru t.d. lofslagsbreytingar, minnkandi líffjölbreytileiki og breytingar í hafinu merki um ósjálfbærni, því jörðin er lokað kerfi og endalaus vöxtur getur ekki átt sér stað (Háskóli Íslands, e.d.). Slíkur skilningur á sjálfbærri þróun er ekki að finna í gögnum byggðalaganna tveggja, heldur einungis mjög þröngt sjónarhorn sem gerir það að verkum að orðræðan um sjálfbæra þróun hverfist um þessa þætti. Benda má á að í sjálfbærnimenntun er lögð áhersla á heildstæða nálgun sjálfbærnihugtaksins og hægt er að vinna með börn og ungmenntu eftir þeirri nálgun.

Það sama má segja um hugtakið seiglu sem einungis er að finna þegar verið er að ræða um brothætta byggð. Þar er hugtakið notað í sambandi við hnignun en það hlýtur einnig að reyna á seiglu samfélaga hvort sem þau eru að glíma við vöxt eða hnignun. Því ætti hugmyndafræði verkefnisins Brothættar byggðir að eiga við um öll samfélög sem ættu að fá tækifæri til þess að taka þátt í verkefni sem hefði það að markmiði að efla seiglu samfélaga.

Þessi meginsteffur að tengja einungis lýðfræði og umhverfi við sjálfbæra þróun og að seigla sé einungis tengt við brothættar byggðir eru því orðin að löggildingarlögmáli sem stýrir orðræðunni. Verði orðræðunni ekki breytt; þ.e. að heildstæðari nálgun á hugtakinu sjálfbær þróun og útvíkkun á hugtakinu seigla verði innleidd inn í stjórnsýslu byggðalaganna tvegga mun hún með tímanum verða að sögulegri samverkan sem hefur verið öguð að því sem gert er og þannig festir hin ríkjandi orðræða um framtíðaráætlanir byggðalaganna sig í sessi.

Þær fjórar skýrslur sem greindar voru telja að sérstaða og styrkleikar byggðalaganna séu náttúra, menning og saga. Talið er að þetta séu þau svið sem vinna skuli með í hinum dreifðu byggðum því það sé lykillinn að farsæld þeirra. Í gögnum byggðalaganna tveggja endurspeglast þessi orðræða í þeim markmiðum, leiðum og verkefnum sem valin eru en þau snúast að miklu leyti um uppbyggingu á náttúru- og sögutengdri ferðaþjónustu. Orðræðan um landsbyggðina hefur löngum verið á þeim nótum að hún sé einsleit hvað varðar atvinnuuppbyggingu með stóriðju, landbúnað og sjávarútveg í forgrunni og íbúasamsetningu (Anna Guðrún Edvardsdóttir, 2016) og kemur þetta skýrt fram í verkefnavali byggðalaganna. Hins vegar sýna íbúatölur Hagstofu Íslands sem settar voru hér að framan að stór hluti íbúa er fólk af erlendum uppruna og því séu byggðalögin og einnig skólasamfélögin fjölmenningsleg og þurfi að nálgast þau sem slík.

Orðræðan um byggðalögin er því einsleit og miðar við uppbyggingu á verkefnum tengdum ofangreindum þáttum. Sú orðræða er orðin að löggildingarlögmáli sem stýrir orðræðunni og hin sögulega samverkan hefur fest sig í sessi og er öguð að verkefnum tengdum náttúru, menningu og sögu. Þau verkefni fá brautargengi við úthlutun fjármagns úr Uppbyggingarsjóðum byggðalaganna.

Fjórða þemað sem greint var kemur fram mikil áhersla á búsetuþróun brothættra byggða en fólksfækkun einkennir byggðalögin tvö. Orðræðan virðist snúast fyrst og fremst um að fjölga fólki

og er markhópurinn sem byggðalögin vilja fá til að flytjast á staðina ungt og menntað fjölskyldufólk. Því er talið brýnt að ráðast í verkefni sem hafa þetta að markmiði. Íbúðingur ákveður framtíðarsýn og markmið byggðalaganna og er áherslan á að skapa störf fyrir ofangreindan markhóp. Reynslan hefur verið sú að þegar verið er að skapa störf á landsbyggðinni eru það störf fyrir karla sem, s.s. við stóriðju, byggingar- og vegaframkvæmdir sem verða ofan á. Hins vegar eru, eins og kom fram hér að framan, ungt fólk, börn og ungmenni í miklum minnihluta þátttakenda á íbúðingum. Það skýtur skökku við að sá hópur sem samfélagið telur ákjósanlegast að beina spjótum sínum að tekur ekki þátt í að móta framtíðarstefnu samfélagsins.

Hér er sú orðræða um að sköpun starfa fyrir ungt og menntað fólk sé grundvöllur fyrir því að þessi hópur vilji flytjast á staðina. Þessi orðræða er orðin að löggildingarlögmáli og stýrir orðræðunni. Hún er orðin að sögulegri samverkan sem agar sig að þessari orðræðu. Þess vegna fá þættir eins og lífsgæði og hvað það þýði að lifa hinu góða lífi ekki pláss í umræðunni því almennt er talið að ef viðkomandi hafi vinnu við hæfi, fylgi aðrir þættir á eftir. Ungt fólk í dag hefur aðrar áherslur um hvað lífsgæði þau sækjast eftir og merkingu á hugtakinu að lifa hinu góða lífi en áður var og þá vega þættir eins og fjölskylduvænt samfélag, aðgengi að menntun, afþreying og menning jafn mikið og atvinna.

7. Lokaorð

Eins og niðurstöður rannsóknarinnar sýna eru nemendur í leik-, grunn-, framhalds- og háskólum ekki gefið rými, nema í einstaka tilvikum, til að taka þátt í mótun samfélagsáætlana á íbúðingum. Ástæðan er sú að hinir fullorðnu líta á það sem sitt hlutverk að ákveða hlutina og dettur ekki í hug að börn og ungmenni eigi að hafa eitthvað um málin að segja. Hefðin hefur verið sú að almennt eru börn og ungmenni ekki höfð með í ráðum þegar kemur að pólitískum og stefnumarkandi ákvörðunum og litið er á að þetta sé leikvangur hinna fullorðnu. Samt hefur kosningaaldur verið lækkaður úr 20 árum í 18 ár, þannig að framhaldsskólanemendur geta nú kosið bæði til sveitastjórna og Alþingis. Það gefur þessum hópi aukið vægi til þess að vera tekin alvarlega og vera hafður með í ráðum þegar stefnumarkandi ákvarðanir eru teknar.

Margir skólar, leik-, grunn- og framhaldsskólar hafa fléttuð sjálfbærni inn í kennsluna með það að markmiði að efla getu til aðgerða; þ.e. að gera nemendur færa til þess, ekki einungis að

gera sér grein fyrir mikilvægi sjálfbærni í samfélaginu, heldur einnig til að hafa áhrif á nærumhverfi sitt með breyttri hegðun í átt að sjálfbærari lífsháttum. Slíkt þjálfar gagnrýna hugsun hjá nemendum og gerir þá meðvitaða um umhverfi sitt eða byggðalag. Því ætti það að vera mikilvægt í brothættum byggðum sem vinna að samfélagsáætlunum sem hafa það að markmiði að stuðla að sjálfbærum samfélögum sem sýna seiglu að flétta sjálfbærnimenntun og eflingu staðarvitundar inn í kennslu skólasamfélaganna.

Rannsóknir sýna að ungt fólk flyst í burtu úr dreifðum byggðum vegna ýmissa aðstæðna. Það er hins vegar á ábyrgð þessara byggðalaga að vera raunhæfur búsetuvalkostur fyrir unga fólkið. Þá þarf að huga að fleiri þáttum heldur en atvinnumálum. Lífsgæði, menning og það að lifa hinu góða lífi eru þættir sem skipta jafn miklu máli. Til að móta framtíðarsýn verður að skapa börnum og ungmennum rými til þess að taka þátt í umræðum um framtíð þess byggðalags sem þau búa í, því eins og kom fram hér að framan hvers vegna ætti ungt fólk að vilja búa í byggðalagi ef það hefur ekki fengið tækfæri til þess að móta framtíð þess. Sé slíkt fléttað inn í gerð samfélagsáætlunar byggðalaganna er komin grundvöllur til að skapa sjálfbær samfélög sem sýna seiglu.

8. Heimildaskrá

Agnes Arnardóttir. (2018). *Ársskýrsla – 2018, Öll vötn til Dýrafjarðar*. Sótt í ágúst 2020 af https://www.byggdastofnun.is/static/files/Brothaettar_byggdir/Thingeyri/arsskyrsla-oll-votn-til-dyrafjardar.pdf

Agnes Arnardóttir. (2018). *Öll vötn til Dýrafjarðar. Framtíðarsýn og markmið*. Sótt í ágúst 2020 af https://www.byggdastofnun.is/static/files/Brothaettar_byggdir/Thingeyri/framtidarsyn-oll-votn-til-dyrafjardar-thingeyri2.pdf

Anna Guðrún Edvardsdóttir. (2016). *The interaction of the knowledge society and rural development in Iceland and Scotland*. Doktorsritgerð frá menntavísindasviði Háskóla Íslands. Reykjavík. Háskólaprent ehf.

Byggðastofnun. (2018). *Brothættar byggðir*. Sótt í ágúst 2020 af <https://www.byggdastofnun.is/is/verkefni/brothaettar-byggdir>

Byggðastofnun. (2018). *Skaftárhreppur til framtíðar*. Sótt í júlí 2020 af <https://www.byggdastofnun.is/is/verkefni/brothaettar-byggdir/skaftarhreppur>

Grunnskólinn á Þingeyri. (2019). *Ársskýrsla*. Sótt í ágúst af 2020

Guðrún V. Stefnánsdóttir. (2017). „Samt höfum við vitað þetta allan tímann“. Orðræðan um börnin á Kópavogshæli. *Netla – veftímarit um uppeldi og menntun*.

Hagstofa Íslands (2020a). Mannfjöldi eftir kyni aldri og sveitarfélögum 1998-2020 – Sveitarfélagsskipan hvers árs. Sótt í júlí 2020 af https://px.hagstofa.is/pxis/pxweb/is/lbuar/lbuar_mannfjoldi_2_byggdir_sveitarfelog/MANO2001.px/table/tableViewLayout1/?rxid=01cbb335-fd3e-4a86-949b-30604b754721

Hagstofa Íslands (2020b). Mannfjöldi eftir sveitarfélögum, kyni, ríkisfangi og ársfjórðungum 2010-2020. Sótt í Júlí 2020 af https://px.hagstofa.is/pxis/pxweb/is/lbuar/lbuar_mannfjoldi_2_byggdir_sveitarfelog/MAN10001.px/table/tableViewLayout1/?rxid=004660f3-b842-43c1-a904-c0db4a30adbd

Hagstofa Íslands (2020c). Börn og leikskólar í desember 1998-2018. Sótt í júlí 2020 af https://px.hagstofa.is/pxis/pxweb/is/Samfelag/Samfelag_skolamal_1_leikskolastig_0_IsNemendur/SKO01000.px/table/tableViewLayout1/?rxid=14801cc5-f752-42d9-9a7c-c0c57496c76b

Hagstofa Íslands (2020d). Grunnskólanemendur eftir bekkjum og skóla 2001-2019. Sótt í júlí 2020 af https://px.hagstofa.is/pxis/pxweb/is/Samfelag/Samfelag_skolamal_2_grunnskolastig_0_gsNemendur/SKO02102.px/table/tableViewLayout1/?rxid=9a062716-ea59-448d-93ec-81a1329bc202

Hagstofa Íslands (2020e). Mannfjöldi eftir byggðarkjörnum, kærni og aldri 1. Desember 1997-2008. Sótt í júlí 2020 af

https://px.hagstofa.is/pxis/pxweb/is/lbuar/lbuar_mannfjoldi_2_byggdir_Byggdakjarnareldr_a/MAN03108.px/table/tableViewLayout1/?rxid=d533febe-1246-47c7-9ffa-80ae5285523c

Hagstofa Íslands (2020f). Mannfjöldi eftir þéttbýlisstöðum, kyni og aldri 2011-2019. Sótt í júlí 2020 af

https://px.hagstofa.is/pxis/pxweb/is/lbuar/lbuar_mannfjoldi_2_byggdir_Byggdakjarnar/MA_N03105.px/table/tableViewLayout1/?rxid=faf5271a-82b0-4fc3-9e61-ebe9d73d5346

Hagstofa Íslands (2020g). Grunnskólanemendur eftir bekkjum og skóla 2001-2019. Sótt í júlí 2020 af

https://px.hagstofa.is/pxis/pxweb/is/Samfelag/Samfelag_skolamal_2_grunnskolestig_0_gs_Nemendur/SKO02102.px/table/tableViewLayout1/?rxid=716bae8a-7265-4891-b4d7-82e08988981e

Hagstofa Íslands (2020h). Börn og leikskólar í desember 1998-2018. Sótt í júlí 2020 af

https://px.hagstofa.is/pxis/pxweb/is/Samfelag/Samfelag_skolamal_1_leikskolestig_0_IsNe_mendur/SKO01000.px/table/tableViewLayout1/?rxid=f592359f-c1fb-458c-ade6-063113af7ff3

Háskóli Íslands. (e.d.). Hvað er sjálfbærni? Sótt í september 2020 af

https://www.hi.is/haskolinn/hvad_er_sjalfbaerni

Heilsuleikskólinn Kæribær (e.d.). Sótt í júlí 2020 af <http://kaeribaer.leikskolinn.is/>

Heilsuleikskólinn Laufás (2019). Árskýrsla. Sótt í ágúst 2020 af

http://laufas.isafjordur.is/um_leikskolann/aaetlanir_og_skyrslur/skra/97/

Ingólfur Ásgeir Johannesson. (2006). Leitað að mótsögnum. Um verklag við orðræðugreiningu. Í *Fötlun. Hugmyndir og aðferðir á nýju fræðasviði*. Rannveig Traustadóttir (ritstj.). Reykjavík, Háskólaútgáfan.

Kirkjubæjarskóli. (e.d.). Kirkjubæjarskóli á Síðu. Sótt í júlí 2020 af <https://www.kbs.is/is>

Sigríður K. Þorgrímsdóttir og Halldór V. Kristjánsson. (2008). *Byggðalög með viðvarandi fólksfækkun. Skaftárhreppur*. Skýrsla gefin út af Byggðastofnun. Sótt í júlí 2020 af

<https://www.byggdastofnun.is/static/files/Skyrslur/Byggdarlog/Skaftarhreppur.pdf?fbclid=IwAR09u73XRJfFOcokZJzrrQJZKzKQG7y1uYkFXpwQtPllOHzliOWt4Jbnc8>

Sigurborg Kr. Hannesdóttir. (2009). *Friður og frumkraftar í Skaftárhreppi*. Mörkun. Skýrsla unnin af ferðaðþjónustuklasa Skaftárhrepps. Sótt í júlí 2020 af

http://www.klaustur.is/files/Morkun_skyrsla.pdf?fbclid=IwAR3tQQptQtogI32lbFi2JKqF80NYEZY_M_85ob68714mEnqleOyeHqSNrMqA

Skaftárhreppur. (e.d.). Verslun og þjónusta. Sótt í júlí 2020 af <http://www.klaustur.is/Forsida>

Vestfjarðastofa. (e.d.). *Styrkveitingar fyrir árið 2019 – Öll vötn til Dýrafjarðar*. Sótt í ágúst 2020 af <https://www.vestfiridir.is/is/vestfjardastofa/frettir/styrkveitingar-fyrir-arid-2019-oll-votn-til-dyrafjardar>

Yngvi Þór Lofstsson, Hermann Georg Gunnlaugsson og Jón Gauti Jónsson. (2002). *Skaftárhreppur – Aðalskipulag 2002-2014. Greinagerð*. Skýrsla gefin út af Landmótun. Sótt í júlí 2020 af <http://www.klaustur.is/files/94-0.pdf>

Upplifðu Vestfirði. (e.d.). Ísafjarðarbær – ótrúlega heimsborgaravæn Sótt í júlí 2020 af <https://www.westfjords.is/>

Þorsteinn Jósepsson, Steindór Steindórsson, Björn Þorsteinsson og Guðjón Ármann Eyjólfsson. (1984). *Landið þitt Ísland*. 5. bindi, U-Ö. Reykjavík. Bókaútgáfan Örn og Örlygur HF.

Þuríður Helga Benediktsdóttir. (2019). *Skaftárhreppur til framtíðar – Lokaskýrsla 2019*. Sótt í júlí 2020 af <https://issuu.com/skaftarhreppur-til-framtidar/docs/lokaskyrsla-2019-skafta-rheppur-til>

ILDI. (2013). *Skaftárhreppur til framtíðar*. Sótt í júlí 2020 af https://www.byggdastofnun.is/static/files/Brothaettar_byggdir/samantekt-skaftarhreppur-lok.pdf